

**Delinquent Gedrag in de Vroege Adolescentie: de Rol van Identiteit in de Vrije
Tijd, Ervaren Groepsdruk en Sekse**

Bachelor thesis

Universiteit Utrecht

Cursuscode: 200600042

Namen: Marinka Heijkoop 3610837

Martine Bijloo 3542904

Manouk Stassen 3042219

Janoek Stevens 3947181

Groep: 5

Datum: 13-06-2013

Begeleider: Quinten Raaijmakers

Samenvatting

In dit onderzoek is onderzocht of identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk door leeftijdsgenoten voorspellers zijn van delinquentie in de vroege adolescentie. Ook is gekeken naar de rol van sekse in verbanden. Daarnaast is groepsdruk als moderator onderzocht in het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie. **Methode:** Er zijn 560 adolescenten bevroegd uit de eerste of tweede klas van het HAVO, VWO, HAVO/VWO of Gymnasium. Dit is gebeurd op 21 scholen in Nederland. De respondenten zijn in de leeftijd van 12 tot 16 jaar ($M=13.7$, $SD=.73$). De vragenlijsten die zijn gebruikt zijn de Spatial Continuity of Identity Questionnaire, een aangepaste versie van de Peer Pressure Scale en een korte vragenlijst over delinquentie. **Resultaten:** Uit de multiële regressieanalyse bleken identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk voorspellers voor delinquentie. De sterkte van het model was matig. Tussen ervaren groepsdruk en delinquentie is een positief significant effect gevonden dat sterker is voor jongens dan voor meisjes. Ook is gebleken dat er een negatief verband bestaat tussen groepsdruk en identiteit in de vrije tijd. Verder zijn er geen significante resultaten gevonden. **Conclusie:** Er kan gesteld worden dat in dit onderzoek identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk samen voorspellers zijn voor delinquentie in de vroege adolescentie. Het model verklaart deels delinquent gedrag. Dit wordt geconcludeerd uit de matige sterkte. **Discussie:** De afhankelijke variabele delinquentie bleek niet normaal verdeeld. Daarnaast zijn belangrijke andere risicofactoren van delinquentie niet meegenomen in dit onderzoek. Een sterk punt is de betrouwbaarheid van de meetinstrumenten. Deze was voldoende tot hoog.

Trefwoorden: identiteit, vrije tijd, delinquentie, groepsdruk, sekse, adolescenten.

Delinquent Gedrag in de Vroege Adolescentie: de Rol van Identiteit in de Vrije Tijd, Ervaren Groepsdruk en Sekse

Delinquent gedrag komt in de adolescentiefase regelmatig voor. In 2010 heeft ruim een derde van de 12 tot en met 17 jarigen aangegeven in de voorafgaande 12 maanden een delict te hebben gepleegd. Zo concludeerden Van der Laan en Blom (2011) in een rapport over jeugdcriminaliteit van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC). Een eventuele risicofactor voor dit delinquent gedrag kan ervaren groepsdruk zijn. Uit onderzoek is naar voren dat groepsdruk door leeftijdsgenoten een belangrijke invloed uitoefent op delinquent gedrag tijdens de adolescentie (Santor, Messervey, & Kusumakar, 2000; Gibson, Wright, & Tibbetts, 2000). Adolescenten zijn tijdens deze periode het meest gevoelig voor groepsdruk van leeftijdsgenoten (Cullingford & Morrison, 1997; Gardner & Steinberg, 2005). Een tweede risicofactor zou de identiteit in de vrije tijd kunnen zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zij tijdens activiteiten in de vrije tijd specifieke ervaringen opdoen (Palen & Coathsworth, 2007) die nodig zijn om een persoonlijke identiteit te vormen (Erikson in Iman & Boostani, 2012; Klieber in Iman & Boostani, 2012; Waterman in Iman & Boostani, 2012).

Verder blijkt uit het onderzoek van Van der Laan en Blom (2011) dat jongens meer delicten plegen dan meisjes. Hierdoor ontstaat de vraag of dit verschil in sekse ook bestaat in het verbanden tussen groepsdruk en delinquentie en identiteit in de vrije tijd en delinquentie. Eventuele verschillen zouden kunnen ontstaan doordat meisjes eerder de psychosociale ontwikkeling beginnen en doorlopen dan jongens (Cohn, 1991).

Uit voorgaande bevindingen rijst de vraag of identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk van leeftijdsgenoten significante voorspellers zijn voor delinquentie in de vroege adolescentie. Daarnaast wordt gekeken of deze verbanden verschillen voor jongens en meisjes. Ook wordt groepsdruk als moderator meegenomen in het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie.

Delinquentie

Delinquentie wordt gedefinieerd als gedrag dat volgens de wet bepaalde normen overtreden en waar een straf op staat (Luijpers, 2000). Voorbeelden van overtredingen zijn diefstal, inbraak, beroving of vandalisme (Farrington, 2005). Jeugddelinquentie kan variëren van regel overtredend gedrag tot meer ernstige en herhaalde delicten. Regel overtredend gedrag wordt gezien als een normatief verkennend proces dat typerend is voor de adolescentie (Frick & White, 2008). Moffitt (1993) sluit hier op aan met haar Dual Taxonomy model. Zij onderscheidt in dit model twee soorten delinquenten, namelijk een levensloop-persistente en een adolescent-gelimiteerde groep. De groep

persistente delinquenten laat al vanaf hun kindertijd en gedurende hun verdere leven antisociaal gedrag zien. De oorzaken hiervoor liggen vooral in de neuropsychologische tekorten, zoals een beperkte inhibitie, en de persoonlijkheidskenmerken, zoals een impulsief temperament. Deze factoren interacteren tijdens de ontwikkeling met de omgevingsrisico's wat vervolgens tot een negatieve uitkomst kan leiden. De adolescent-gelimiteerde groep laat pas bij aanvang van de adolescentie delinquent gedrag zien. Na de adolescentie neemt dit gedrag vervolgens af. De adolescent-gelimiteerde groep van delinquenten bootst antisociaal en delinquent gedrag na van anderen om een kloof tussen de biologische en de sociale leeftijd te overbruggen. De oorzaak voor de delinquentie van deze groep ligt met name bij de omgang met en de beïnvloeding door delinquente leeftijdsgenoten (Moffitt, 1993; Moffit & Caspi, 2001). In deze studie wordt de nadruk gelegd op de adolescent-gelimiteerde groep waarbij het vooral gaat om de minder ernstige delicten (Moffit, 1993), zoals graffiti spuiten, vandalisme en kleine winkeldiefstallen (Megens & Weerman, 2010).

Identiteit in de vrije tijd

Er is door de tijd heen veel onderzoek gedaan naar identiteit. Zo beschrijft de theorie van Erikson acht stadia voor identiteitsvorming die per levensfase verschillen. Deze fasen lopen van de peutersijd tot de late volwassenheid (Munley, 1975). Het is belangrijk dat deze stadia worden doorlopen voor de psychosociale ontwikkeling. Deze kunnen succesvol of niet succesvol afgerond worden (Adams, Ryan, Hoffman, Dobson, & Nielsen, 1984). Op de theorie van Erikson heeft Marcia een model geconstrueerd, waarin verschillen in de identiteitsvorming worden beschreven op basis van twee dimensies: exploratie en binding. Exploratie houdt in dat een individu meerdere alternatieven voor identiteit gaat bestuderen. Binding staat voor het maken van keuzes in voor de identiteit relevante gebieden en op welke manier deze keuzes tot stand komen (Smits e.a., 2008; Luyckx, Goossens, Soenens, Beyeres, & Vansteenkiste, 2005). Bij de vorming van de identiteit maakt de adolescent namelijk keuzes over wie hij of zij wil zijn (Luyckx e.a., 2005). Aan de twee dimensies van Marcia zijn vier identiteitsstadia toe te kennen. De eerste status is de 'diffusion' status, waarbij adolescenten noch bindingen aangaan, noch exploreren. In de 'foreclosure' status hebben niet geëxploreerd, maar zijn zij wel sterke bindingen aangegaan. De 'moratorium' status wordt gekenmerkt door exploratie, waarbij geen vaste bindingen zijn aangegaan. Wanneer adolescenten bindingen zijn aangegaan en geëxploreerd hebben, bevinden zij zich in de 'achievement' status (Marcia, 1966; Luyckx e.a., 2005; Smits e.a., 2008). Marcia (1966) stelt dat identiteit een ontwikkelingsproces is gedurende het leven dat continu in beweging is. Hierbij is de adolescentiefase erg belangrijk (Luyckx e.a., 2005).

Côté (in Van Hoof, 1999) spreekt van een temporele-spatiële continuïteit van de identiteit. Temporele continuïteit verwijst hier naar de ervaring van een individu om een en dezelfde persoon te zijn door de tijd heen. De spatiële continuïteit verwijst naar de ervaring van een individu om één en dezelfde persoon te zijn ongeacht de sociale context (Van Hoof, 1999). De identiteit is gevormd wanneer een individu het gevoel heeft dat hij of zij door de tijd heen, een en dezelfde persoon kan zijn in verschillende situaties. Hoe ouder een individu wordt des te homogener de identiteit (Van Hoof & Raaijmakers, 2002).

Bij de theorie van Marcia over identiteit is er beperkte aandacht voor de bredere sociale contexten in het proces van de identiteitsvorming (Côté & Schwartz, 2002). Terwijl gebleken is dat verschillende contexten belangrijk zijn voor de vorming van identiteit. Belangrijke contexten volgens adolescenten zijn onder andere school, thuis, vrije tijd en relaties of vriendschappen (Bosma in Van Hoof & Raaijmakers, 2002; Kroger in Van Hoof & Raaijmakers, 2002; Adamson, Hartman, & Lyxell in Van Hoof & Raaijmakers, 2002).

Dit onderzoek richt zich op de context 'vrije tijd'. Voor adolescenten zijn activiteiten in de vrije tijd een belangrijke manier om vertrouwen te ontwikkelen en een persoonlijke identiteit te vormen (Erikson in Iman & Boostani, 2012; Klieber in Iman & Boostani, 2012; Waterman in Iman & Boostani, 2012). De reden hiervoor is dat vrijwillige activiteiten adolescenten de kans geven om autonomie te ervaren, controle uit te oefenen en actief bezig te kunnen zijn met hun eigen ontwikkeling (Larson, 2000) en identiteit (Iman & Boostani, 2012). Het actief deelnemen aan activiteiten zorgt voor een unieke context voor adolescenten om hun interesses, talenten en vaardigheden te ontdekken (Sharp, Coatsworth, Darling, Cumsille, & Ranieri, 2007). Daarnaast doen adolescenten specifieke identiteit gerelateerde ervaringen op, namelijk 'flow' ervaringen, persoonlijke expressiviteit en het stellen van doelen. 'Flow' ervaringen zorgen voor zelfreflectie van het individu en dit draagt bij aan de constructie van zelfdefinitie (Palen & Coatsworth, 2007).

Activiteiten zijn vaak seksespecifiek. Het blijkt dat jongens meer participeren in sport- en sociale activiteiten, bijvoorbeeld teamsport en vissen. Terwijl meisjes meer participeren in creatieve activiteiten, zoals zwemmen, gymnastiek, lezen, schrijven en muziek maken (Passmore & French, 2001). Uit onderzoek van Sharp en collega's (2007) bleek dat creatieve, sociale en religieuze activiteiten voor een hoger niveau van persoonlijke expressiviteit zorgen dan instrumentele activiteiten. Zij concludeerden ook dat ondanks dat jongens en meisjes verschillende activiteiten kiezen zij dezelfde identiteit gerelateerde ervaringen opdoen (Sharp e.a. 2007). Ook Nakamura en

Csikszentmihaly (2002) bevestigde dat 'flow' ervaringen algemeen zijn en niet verschillend voor jongens en meisjes.

Ervaren groepsdruk

Tijdens de adolescentie zijn jongeren het meest gevoelig voor groepsdruk van leeftijdsgenoten (Cullingford & Morrison, 1997; Gardner & Steinberg, 2005). Er bestaan twee soorten groepsdruk, namelijk directe en indirecte groepsdruk. Er is sprake van directe groepsdruk als er directe, openlijke en expliciete inspanningen worden geleverd om iemand een bepaalde houding aan te laten nemen, handelingen te laten verrichten of juist bepaalde zaken te verbieden (Brown, 2004). Er kan ook sprake zijn van indirecte groepsdruk. Adolescenten willen dan graag goedkeuring ontvangen van hun leeftijdsgenoten en zijn bang om buitengesloten te worden (Cullingford & Morrison, 1997). Deze goedkeuring wordt verkregen door het vertonen van gedrag dat geaccepteerd wordt door anderen. Hierdoor wordt de status vergroot en wordt waardering, erkenning of bewondering verkregen van de groep (Muuss, 2006; Rimal, 2008). Sumter, Bokhorst, Steinberg en Westenberg (2009) concluderen dat groepsdruk gestaag afneemt naarmate adolescenten ouder worden.

Meisjes blijken tijdens adolescentie meer weerstand te kunnen bieden tegen groepsdruk dan jongens (Sumter e.a., 2009). Steinberg en Monahan (2007) bevestigen dit met een longitudinale studie naar de verandering van groepsdruk. Een verklaring hiervoor zou zijn dat meisjes zich op psychosociaal vlak sneller ontwikkelen dan jongens. Aan het eind adolescentie wordt dit verschil gelijk getrokken voor jongens en meisjes (Cohn, 1991). Een tweede reden voor het verschil in ervaren groepsdruk is mogelijk dat meisjes meer zelfcontrole en moreel besef hebben dan jongens (Weerman & Hoeve, 2012). Een andere reden voor het verschil in ervaren groepsdruk kan zijn dat meisjes sterkere relaties hebben met hun leeftijdsgenoten. Relaties tussen meisjes worden gekenmerkt door minder competitief gedrag en is meer gericht op communicatie en intimiteit (Eliot, 2010). Daarnaast zijn zij minder op zoek naar goedkeuring door hun leeftijdsgenoten en zijn zij minder gevoelig voor wat hun vrienden zeggen of denken over hen (Galbavy, 2003).

Identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk

Er is weinig onderzoek gedaan naar identiteit in vrije tijd en ervaren groepsdruk. Wel is gebleken dat wanneer adolescenten de verschillende stadia van identiteit niet goed doorlopen en afronden zij mogelijk kwetsbaarder zijn voor de druk die leeftijdsgenoten op hun kunnen uitoefenen. Zij vormen dus een risico voor sociale groepsdruk (Adams e.a., 1984). De reden dat adolescenten meer risico lopen om door groepsdruk beïnvloed te worden, komt voort uit het niet exploreren en het niet maken van bindingen. Hierdoor kunnen zij niet goed ontdekken welke rollen of

identiteitsaspecten bij hen passen. Zij zijn gevoelig voor de meningen en ideeën van anderen en passen gemakkelijk hun keuzes aan, afhankelijk van de omstandigheden (Berzonsky, 2003).

Ervaren groepsdruk, delinquentie en sekse

Groepsdruk door leeftijdsgenoten lijkt een belangrijke risicofactor te zijn voor delinquent gedrag tijdens de vroege adolescentie (Sullivan, 2006; Santor e.a., 2000). Uit het onderzoek van Gardner en Steinberg (2005) is gebleken dat adolescenten in de aanwezigheid van leeftijdsgenoten meer bereid zijn om risico's te nemen dan wanneer zij alleen zijn. Zij beoordelen risicovol gedrag namelijk eerder als positief onder invloed van leeftijdsgenoten (Gardner & Steinberg, 2005). Steinberg (2004) bekijkt de reden voor delinquent gedrag in groepen vanuit een neurobiologisch perspectief. Enerzijds neemt tijdens de pubertijd de drang naar sociaal-emotionele opwinding toe. Anderzijds bezitten jongeren aan het begin van de adolescentiefase nog onvoldoende cognitieve capaciteiten om invloed uit te oefenen op hun gedrag en daardoor groepsdruk te weerstaan (Cauffman & Steinberg, 2000; Steinberg, 2004). Hierdoor ontstaat er een onbalans. Deze onbalans is te zien vanaf de vroege adolescentie en bereikt zijn piek tijdens de midden adolescentie (Steinberg, 2004).

De sociale leertheorie (Akers, 2009; Bandura, 1977) richt zich meer op maatschappelijke processen als oorzaak voor delinquentie in groepen. Volgens deze invalshoek wordt gedrag aangeleerd en in stand gehouden door observatie en imitatie van dit gedrag. Probleemgedrag ontstaat dus door interactie met de omgeving (Akers, 2009). Zoals eerder genoemd is het passend voor de adolescent-gelimiteerde groep om gedrag van anderen na te bootsen om de kloof te overbruggen tussen de biologische en de sociale leeftijd (Moffitt, 1993; Moffit & Caspi, 2001).

Het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie kan variëren voor sekse. In onderzoek van Worthen (2012) is de indirecte groepsdruk op delinquentie gemeten met sekse als moderator. Uit de resultaten van dit onderzoek komt naar voren dat het verband tussen groepsdruk en delinquentie in de vroege adolescentie sterker was voor jongens dan voor meisjes. Ook onderzoek van Sim en Koh (2003) bevestigde dit.

Identiteit in de vrije tijd, delinquentie en sekse

Zoals eerder geconstateerd vormen activiteiten in de vrije tijd een belangrijke factor die bijdraagt aan de vorming van de identiteit. Uit onderzoek van Palen en Coathsworth (2007) blijkt dat het deelnemen aan activiteiten geassocieerd wordt met een hoger psychologisch welbevinden van adolescenten en minder probleemgedrag. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat de specifieke ervaringen een protectieve factor zijn voor delinquentie (Palen & Coathsworth, 2007). Barnes, Hoffman, Welte, Farrell en Dintcheff (2007) hebben ook een relatie gevonden tussen activiteiten van adolescenten

in de vrije tijd en delinquentie. Wanneer adolescenten meer tijd doorbrachten met leeftijdsgenoten vertoonden zij meer delinquent gedrag. Hobby's, sport, alleen zijn, betaald werk, huiswerk en televisie kijken, bleken geen relatie te hebben met probleemgedrag (Barnes e.a., 2007).

Er is weinig bekend over het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie met sekse als moderator. Uit eerder besproken onderzoek is gebleken dat sekse een moderator is op het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie (Sim & Koh, 2003; Worthen, 2012). Het is daarom waardevol om te bekijken of in dit onderzoek het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie anders is voor jongens dan voor meisjes.

Identiteit in de vrije tijd en delinquentie met groepsdruk als moderator

In verschillende verbanden is een moderatie door groepsdruk gevonden. Zo wordt het verband tussen risicovol gedrag en roken door groepsdruk gemodereerd. Wanneer adolescenten meer open stonden voor groepsbeïnvloeding was het verband tussen risicovol gedrag en roken sterker (Fuemmeler, Taylor, Metz, & Brown, 2002). Daarnaast is groepsdruk als moderator gevonden in het verband tussen persoonlijke verantwoordelijkheid en verdedigend gedrag wanneer een leeftijdsgenoot gepest wordt. Meer verantwoordelijkheidsgevoel zorgde voor meer verdedigend gedrag. Wanneer een adolescent meer groepsdruk ervaart, zal hij ondanks een laag verantwoordelijkheidsgevoel, de gepeste leeftijdsgenoot verdedigen. Wanneer hij deze groepsdruk niet ervaart, zal hij ook geen verdedigend gedrag laten zien (Pozzoli & Gini, 2010).

Voor het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie met groepsdruk als moderator is weinig bekend. Wel is bekend dat groepsdruk ervoor kan zorgen dat iemand een bepaalde houding aanneemt of bepaalde handelingen verricht om goedkeuring te verkrijgen van leeftijdsgenoten (Brown, 2004). Zij doen dit omdat zij dan geaccepteerd worden door anderen (Cullingford & Morrison, 1997). Daarnaast is bekend dat groepsdruk ervoor zorgt dat adolescenten delinquent gedrag laten zien. Daarom is het interessant om te onderzoeken of groepsdruk ook optreedt als moderator in het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie en dus of dit verband verschilt voor de mate van groepsdruk.

Onderzoeksvragen

Centraal in dit onderzoek staat de hoofdvraag: 'Zijn identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk van leeftijdsgenoten voorspellers voor delinquentie in de vroege adolescentie?' Daarnaast wordt gekeken of er sprake is van moderatie door sekse in deze verbanden. Er wordt begonnen met twee beschrijvende vragen, namelijk 'Is de identiteit in de vrije tijd gelijk voor jongens en meisjes?' en 'Ervaren jongens meer

groepsdruk dan meisjes?’ Daarna wordt er gekeken of er correlatie is tussen groepsdruk en identiteit in de vrije tijd. Verder wordt er gekeken of er een moderatie-effect bestaat van ervaren groepsdruk op het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie.

Methode

De steekproef

De data is verzameld door het afnemen van vragenlijsten op 21 scholen in Nederland. De selecte steekproef voor dit onderzoek bestaat uit een heterogene groep van 560 adolescenten uit de eerste of tweede klas van het HAVO, VWO, HAVO/VWO of Gymnasium. Van deze respondenten zijn 59 respondenten afkomstig van het HAVO (10.5%), 125 van het VWO (22.3%), 333 van het HAVO/VWO (59.5%) en 43 respondenten zijn afkomstig van het Gymnasium (7.7%). De 560 respondenten zijn in de leeftijd van 12 tot 16 jaar ($M=13.7$, $SD=.73$). De steekproef bestaat uit 263 jongens (47%) en 297 meisjes (53%). Het gaat dus om een heterogene groep waar de respondenten verschillen op de genoemde variabelen.

Procedure

De scholen zijn select gekozen waarbij de school een klas van circa 25 leerlingen heeft toegewezen om de vragenlijst af te nemen. De respondenten zijn bevroegd over identiteit, ervaren groepsdruk en delinquentie. Ze zijn ook bevroegd over andere onderwerpen zoals angsten, pestgedrag en alcohol- en drugsgebruik, omdat dit onderzoek deel uitmaakt van een longitudinaal onderzoek van de Universiteit Utrecht.

Meetinstrumenten

Delinquentie. Met 16 items wordt gevraagd of de respondenten in de afgelopen 12 maanden een strafbaar feit hebben begaan. Met deze strafbare feiten worden lichte vergrijpen bedoeld zoals een fiets stelen, iemand slaan of schoppen of een wapen op zak hebben (Baerveldt, 1992). Een voorbeelditem is bijvoorbeeld ‘Betrokken geweest bij een gevecht’. De vier responsmogelijkheden zijn nooit, *één keer*, *twee/drie keer* of *vier keer of meer*. Een hoge score op deze vragenlijst verwijst naar het plegen van een grotere hoeveelheid lichte vergrijpen. Omdat de vraag ‘een brommer of scooter gestolen’ binnen de schaal delinquentie 0% van de variantie verklaarde, is deze verwijderd uit de schaal. In dit onderzoek is de Cronbach’s Alfa .76.

Identiteit. De persoonlijke identiteit van de respondenten wordt gemeten met de Spatial Continuity of Identity Questionnaire (SCIQ; Van Hoof, 1999; Van Hoof & Raaijmakers, 2002). In deze vragenlijst beschrijven de respondenten hun identiteit in algemene zin en in drie zelfgekozen contexten, de domeinspecifieke identiteit. Zij konden hierbij kiezen uit zeven contexten, namelijk thuis, school, geloof, eigen thuis, werk, politiek en vrije tijd. De domeinspecifieke identiteit wordt per gekozen context

gemeten met 20 items. Deze items zijn voor elke context gelijk. Het zijn adjectieven waarmee de respondenten zichzelf kunnen beschrijven in een bepaalde context. Voorbeelden van items zijn 'Ik ben ijverig; ik ben graag aan het werk' en 'Ik ben rechtvaardig'. De respondenten kiezen uit zeven responsmogelijkheden in een sequentieel differentiële schaal, variërend van *zo ben ik daar helemaal niet* tot *zo ben ik daar helemaal*. Een hoge score op domeingebonden identiteit refereert naar een positief gevoel over jezelf en bij een lage score is dit gevoel negatief (Van Hoof, 1999; Van Hoof & Raaijmakers, 2002). De nadruk ligt in dit onderzoek op de identiteit in de vrije tijd. Deze subschaal heeft een Cronbach's Alfa van .80.

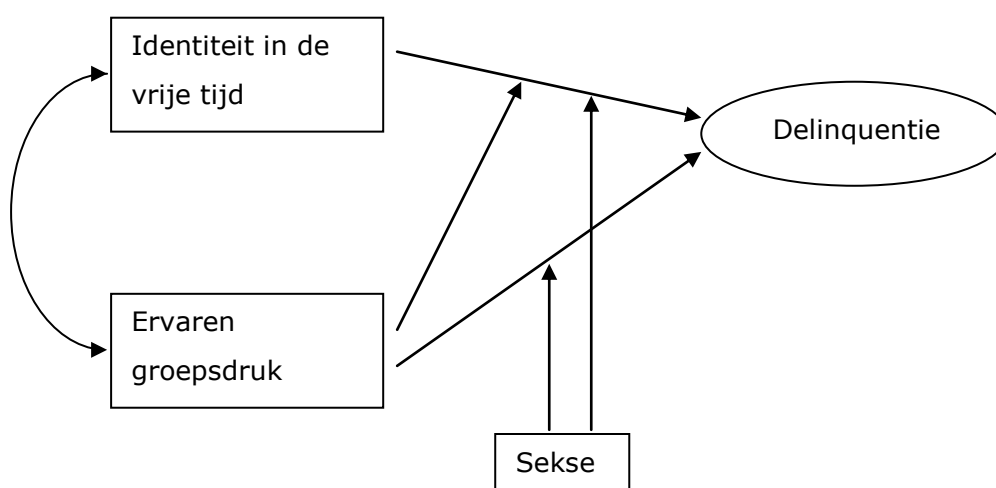
Ervaren groepsdruk. De ervaren groepsdruk onder de respondenten wordt gemeten met een aangepaste vragenlijst die gebaseerd is op de Peer Pressure Scale (PPS; Santor e.a., 2000). Deze vragenlijst maakt gebruik van de definitie van Brown (2004). Brown (2004) zegt dat er sprake is van directe groepsdruk als er directe openlijke en expliciete inspanningen worden geleverd om iemand een bepaalde houding aan te laten nemen, handelingen te laten verrichten of juist bepaalde zaken te verbieden. De vragenlijst in dit onderzoek bestaat uit tien items met een vierpuntschaal. De responsmogelijkheden zijn *helemaal oneens*, *oneens*, *eens* en *helemaal eens*. Deze vragenlijst richt zich hoofdzakelijk op de mate waarin een respondent groepsdruk ervaart. Een vraag die dit illustreert is 'Binnen een groep voel ik de druk om dingen te doen die ik normaal niet zou doen'. Een hoge score op deze vragenlijst geeft aan dat de respondent een hoge groepsdruk ervaart van leeftijdsgenoten. In dit onderzoek is Cronbach's alfa .69.

Onderzoeksmodel

De centrale vraag binnen dit onderzoek is of er een effect is van identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk van leeftijdsgenoten op delinquentie in de vroege adolescentie. Daarnaast wordt sekse als moderator meegenomen in het model. Ook ervaren groepsdruk wordt onderzocht als moderator in het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie.

Als beschrijving van de onafhankelijke variabelen, identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk, wordt bekeken of er een verschil bestaat in gemiddelde score voor jongens en meisjes. Er wordt verwacht dat er geen verschil is tussen jongens en meisjes in de identiteit in de vrije tijd. Wel wordt er verwacht dat jongens meer groepsdruk zullen ervaren dan meisjes. Ook wordt de correlatie onderzocht tussen de twee onafhankelijke variabelen. Er wordt uitgegaan van een correlatie tussen deze variabelen. In figuur 1 worden de onderzoeksvragen weergegeven in een model. Ten eerste wordt bekeken of identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk beide voorspellers zijn voor delinquent gedrag in de vroege adolescentie. Hierbij is de verwachting dat identiteit in de

vrije tijd en ervaren groepsdruk beide voorspellers zijn van delinquentie. Er wordt verwacht dat een positief gevoel over de identiteit in de vrije tijd gepaard gaat met minder delinquentie. De verwachting is ook dat wanneer adolescenten meer groepsdruk ervaren zij meer delinquent gedrag laten zien. Ten tweede zal onderzocht worden of het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie varieert voor jongens en meisjes. Ten derde zal in dit onderzoek gekeken worden of het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie varieert voor jongens en meisjes. Er wordt verwacht dat dit verband sterker is voor jongens dan voor meisjes. Tot slot wordt onderzocht of het verband tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie varieert voor het niveau van ervaren groepsdruk. De verwachting is dat wanneer een adolescent een hoge groepsdruk ervaart, ongeacht hoe hij zich voelt in de vrije tijd, hij meer delinquent gedrag vertoont.



Figuur 1. *Onderzoeksmodel*

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In de tabel 1 worden de beschrijvende statistieken weergegeven van de variabelen die in dit onderzoek zijn gebruikt. Hierbij wordt gekeken naar het gemiddelde (M), de standaarddeviatie (SD), het aantal respondenten (N) en de minimale en maximale score die behaald is. Voor de variabelen delinquentie en groepsdruk geldt een theoretisch minimum van 1 en een theoretisch maximum van 4. Voor de variabele identiteit in de vrije tijd geldt een theoretisch minimum van -3 en een theoretisch maximum van 3.

Tabel 1. *Beschrijvende statistieken van Delinquentie, Ervaren groepsdruk en Identiteit in de vrije tijd*

	<i>N</i>	Minimum	Maximum	<i>M</i> (<i>SD</i>)
Delinquentie	559	1.00	2.56	1.11(0.20)
Jongens	262	1.00	2.56	1.18(0.25)
Meisjes	297	1.00	2.07	1.05(0.12)
Ervaren groepsdruk	558	1.00	2.90	1.47(0.33)
Jongens	262	1.00	2.90	1.48(0.37)
Meisjes	296	1.00	2.50	1.47(0.29)
Identiteit in de vrije tijd	502	3.35	7.00	5.76(0.66)
Jongens	232	3.98	7.00	5.82(0.60)
Meisjes	270	3.35	7.00	5.71(0.70)

Door het maken een histogram is duidelijk geworden dat er geen sprake is van een normaalverdeling bij de afhankelijke variabele delinquentie door de geringe spreiding in de scores. Omwille van het onderzoek zijn de analyses toch uitgevoerd met de aanname dat deze variabele normaal verdeeld is.

Ten eerste is met een independent samples T-test onderzocht of jongens en meisjes verschillen op de onafhankelijke variabelen identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk. Deze test wordt gebruikt, omdat hiermee de gemiddelden van twee groepen met elkaar vergeleken kunnen worden. Er is uit de T-test gebleken dat er geen significant verschil was in gemiddelden tussen jongens en meisjes op identiteit in de vrije tijd, $t(500)=1.756$, $p=.080$, CI of mean difference = $-0.012 - 0.220$, $d= 0.153$. Verder is gebleken dat er geen significant verschil is in gemiddelden van jongens en meisjes in de mate van ervaren groepsdruk, $t(556)= 0.406$, $p=.685$, CI of mean difference = $-0.043 - 0.066$, $d= 0.033$.

Vervolgens is de correlatie berekend tussen ervaren groepsdruk en identiteit in de vrije tijd. Dit is met de Pearson correlatie berekend, omdat er een samenhang wordt verwacht. Uit de resultaten kwam naar voren dat er sprake was van een negatief significant verband tussen ervaren groepsdruk en identiteit in de vrije tijd, $r(499)=-.241$, $p<.001$. Gezien de grootte van het effect is er hier sprake van een klein tot medium effect.

Multipele regressieanalyse voor het model

Allereerst is onderzocht of identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk beide significante voorspeller zijn voor delinquentie. Er is een standaard multipele regressieanalyse uitgevoerd om te bepalen welk aandeel van de variantie in delinquentie kan worden verklaard door identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk.

Uit de resultaten bleek dat het model, met identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk als voorspellers, voor een significant deel bijdroeg aan de variantie in delinquentie, $R^2=.138$, adjusted $R^2=.134$, $p<.001$. Dit is een medium effect. In tabel 2 zijn de resultaten weergegeven van de multipele regressieanalyse voor iedere afzonderlijke variabele. Hierin is af te lezen wat de bijdrage was van een afzonderlijke voorspeller wanneer er gecorrigeerd was voor de andere voorspeller uit het model. Uit tabel 2 blijkt dat identiteit in de vrije tijd geen verband laat zien met delinquentie. Groepsdruk laat daarentegen wel een positief significant verband zien met delinquentie. Dit betekent dat wanneer adolescenten meer groepsdruk ervaren zij meer delinquent gedrag vertonen.

Sekse als moderator

Er is een nieuwe multipele regressieanalyse uitgevoerd met sekse als splitsingsvariabele. Om de significantie van het verschil tussen jongens en meisjes te bepalen, is bekeken of de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt van de jongens buiten het 95% confidence interval van B (CI van B) viel van de meisjes en andersom.

In tabel 2 staan de resultaten van de multipele regressieanalyse met sekse als splitsingsvariabele. Bij jongens werd van de totale variantie in delinquent gedrag, 23% verklaard door ervaren groepsdruk en identiteit in de vrije tijd. Dit is een medium tot groot effect. Bij meisjes werd van de totale variantie in delinquent gedrag 3.5% verklaard door het model. Dit is een klein effect.

Aan de hand van de gegevens in tabel 2 kan gesteld worden dat er voor zowel jongens als voor meisjes geen effect gevonden is op delinquentie met identiteit in de vrije tijd als onafhankelijke variabele. Dit betekent dat er ook geen sprake kan zijn van moderatie door sekse. Uit tabel 2 is verder op te maken dat voor zowel jongens als voor meisjes het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie significant was. Daarnaast gold voor beide groepen een positief verband. Wanneer zij dus meer groepsdruk ervaren stijgt het delinquent gedrag. Het effect van ervaren groepsdruk op delinquentie was sterker voor jongens dan voor meisjes, omdat de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt van de jongens groter was dan die van de meisjes. Dit betekent dat in dit onderzoek een toename van ervaren groepsdruk bij de jongens sterker bijdraagt aan delinquentie dan bij de meisjes. Dit verschil tussen jongens en meisjes was ook

significant, omdat de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt van de jongens buiten het CI van *B* viel van de meisjes en andersom.

Tabel 2. Resultaten van de standaard multiële regressieanalyse voor iedere voorspeller in een regressiemodel voor delinquentie ($N=500$) met onderscheid voor jongens ($N=230$) en meisjes ($N=270$)

Variabele	<i>B</i>	95% CI van <i>B</i>		β	<i>p</i>
		Ondergrens	Bovengrens		
Identiteit in de vrije tijd	0.017	-0.010	0.044	0.054	.213
Jongens	0.009	-0.043	0.061	0.021	.731
Meisjes	0.000	-0.020	0.021	0.002	.971
Ervaren groepsdruk	0.240	0.187	0.293	0.380	<.001
Jongens	0.345	0.260	0.429	0.484	<.001
Meisjes	0.074	0.025	0.123	0.187	.003

$R^2_{\text{meisjes}} = .035$, $R^2_{\text{jongens}} = .230$

Ervaren groepsdruk als moderator

Er is onderzocht of ervaren groepsdruk een moderator is tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie. Om dit te bepalen zijn de schaalscores van ervaren groepsdruk opgedeeld in 3 niveaus, namelijk laag, gematigd en hoog. Deze opdeling is gemaakt op basis van percentielen. In elke groep zit 33,3% van de totale score. Een laag niveau van ervaren groepsdruk staat voor een score van 1.00 tot 1.30, een gematigd niveau voor 1.30 tot 1.60 en een hoog niveau voor 1.60 tot en met 2.90. In tabel 3 zijn de resultaten weergegeven van de regressieanalyse met identiteit in de vrije tijd als onafhankelijke variabele en delinquentie als afhankelijke variabele voor de verschillende niveaus van ervaren groepsdruk. Uit deze is op te maken dat er geen effect is voor de verschillende niveaus van ervaren groepsdruk op delinquentie met identiteit in vrije tijd als onafhankelijke variabele. Dit betekent dat er geen sprake kan zijn van moderatie door groepsdruk.

Tabel 3. *Lineaire regressieanalyse van identiteit in de vrije tijd op delinquentie voor drie verschillende niveaus van ervaren groepsdruk*

	<i>B</i>	95% CI van <i>B</i>		β	<i>p</i>
		Ondergrens	Bovengrens		
Laag (<i>N</i> = 201)	.009	-.019	.036	.044	.536
Gematigd (<i>N</i> = 172)	.017	-.020	.054	.070	.360
Hoog (<i>N</i> = 124)	.007	-.076	.090	.015	.866

Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was helder te krijgen of identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk door leeftijdsgenoten voorspellers waren voor delinquentie tijdens de vroege adolescentie. Uit dit onderzoek is gebleken dat identiteit in de vrije tijd en ervaren groepsdruk samen voorspellers zijn voor delinquentie. De sterkte van het model bleek matig. Dit betekent dat het model deels delinquent gedrag verklaart. Er zijn dus mogelijk ook nog andere variabelen die delinquent gedrag bij adolescenten beïnvloeden.

Gekeken naar de afzonderlijke voorspellers blijkt het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie positief te zijn. Dit houdt in dat wanneer adolescenten meer groepsdruk ervaren zij meer delinquent gedrag vertonen. Dit is in overeenstemming met de verwachting. Het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie bevestigt resultaten uit eerdere onderzoeken (Gardner & Steinberg, 2005; Sullivan, 2006; Santor e.a. 2000). Een mogelijke verklaring hiervoor is de onbalans tussen de toenemende drang naar sociale opwinding en het bezitten van onvoldoende cognitieve capaciteiten om hiermee om te gaan (Cauffman & Steinberg, 2000; Steinberg, 2004). Een andere verklaring kan zijn dat adolescenten goedkeuring willen ontvangen van leeftijdgenoten (Cullingford & Morrison, 1997).

Zoals verwacht blijkt dat sekse een moderator is in het verband tussen ervaren groepsdruk en delinquentie. Dit verband is sterker voor jongens dan voor meisjes. Dit houdt in dat een toename van ervaren groepsdruk bij jongens sterker bijdraagt aan delinquentie dan bij meisjes. Dit is in overeenstemming met eerder onderzoek van Worthen (2012) en Sim en Koh (2003).

Ook de hypothese dat er geen verschil is in identiteit in de vrije tijd tussen jongens en meisjes is bevestigd in dit onderzoek. Dit sluit aan bij eerder onderzoek van Sharp en collega's (2007) en Nakamura en Csikszentmihaly (2002). Zij hebben

geconcludeerd dat jongens en meisjes dezelfde identiteit gerelateerde ervaringen opdoen, ondanks het participeren in verschillende activiteiten.

Opvallend is dat wanneer er gekeken wordt naar de afzonderlijke voorspellers in het model, identiteit in de vrije tijd geen significante bijdrage levert aan delinquent gedrag. Ervaren groepsdruk bleek wel een voorspeller voor delinquent gedrag te zijn. De mate van ervaren groepsdruk bepaalt dus het verschil in delinquentie.

Ondanks dat er geen verband is gevonden tussen identiteit in de vrije tijd en delinquentie is er toch gekeken naar eventuele moderatie door sekse en ervaren groepsdruk. Het feit dat er geen verband is zegt namelijk niets over het verband in de afzonderlijke groep. Er bleek geen sprake van een moderatie-effect door sekse, omdat er geen effect was voor jongens en meisjes op delinquentie met identiteit in de vrije tijd als onafhankelijke variabele. Ook de moderator groepsdruk is onderzocht. Tegen de verwachting in bleek er ook geen sprake van een moderatie door groepsdruk, omdat de afzonderlijke groepen van ervaren groepsdruk niet significant bleken. Ondanks dat groepsdruk vaker als moderator optreedt, bleek dat in dit onderzoek niet zo te zijn.

Verder is het opmerkelijk dat er geen verschil gevonden is tussen jongens en meisjes in ervaren groepsdruk. Vanuit de theorie werd verwacht dat meisjes minder groepsdruk ervaren dan jongens (Steinberg & Monahan, 2007; Sumter e.a., 2009). Een mogelijke verklaring hiervoor was dat meisjes zich psychosociaal sneller zouden ontwikkelen dan jongens (Steinberg & Monahan, 2007). De start van psychosociale ontwikkeling is geen statisch geven. Hierdoor kan het zijn dat de meisjes in dit onderzoek nog niet voorlopen op de jongens waardoor er geen verschil is gevonden in ervaren groepsdruk.

Beperkingen en aanbevelingen

In de literatuur is al veel onderzoek gedaan naar de risicofactoren voor delinquentie. Belangrijke risicofactoren die in de literatuur naar voren komen, zijn onder andere impulsiviteit, een laag IQ, lage schoolprestaties, ouderconflicten, lage sociaaleconomische status en antisociale ouders (Murray & Farrington, 2010). Aangezien niet alle risicofactoren zijn meegenomen in dit onderzoek is het model onvolledig. Het kan dus zo zijn dat de variabelen in dit onderzoek samenhangen met bovenstaande risicofactoren. Deze worden niet gemeten, maar kunnen wel een causaal verband laten zien met delinquentie. In dat geval is er sprake van een specificatiefout.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat de schaal van delinquentie niet normaal verdeeld bleek te zijn en weinig spreiding bevatte. De meerderheid van de respondenten heeft namelijk aangegeven dat zij in de afgelopen 12 maanden geen of weinig delinquent gedrag heeft laten zien.

Bovendien is in dit onderzoek de correlatie onderzocht tussen de voorspellers en delinquentie. Het zou dus kunnen zijn dat deze voorspellers delinquent gedrag verklaren, maar er kan niet met zekerheid gesteld worden dat deze relatie causaal is.

Een laatste beperking is de manier van het afnemen van de vragenlijsten. Deze zijn klassikaal afgenomen en hierdoor kan het zijn dat de respondenten niet eerlijk antwoord hebben gegeven op de vragen. Dit kan zijn omdat zij de vragen sociaal wenselijk ingevuld hebben, geen goede zelfkennis hebben of omdat zij hebben overlegd of afgekeken. Dit heeft invloed op de betrouwbaarheid van de ingevulde vragenlijsten (Baarda, De Goede, & Kalmijn, 2010). De bovenstaande beperkingen zorgen ervoor dat de resultaten en conclusies uit dit onderzoek met voorzichtigheid moeten worden aangenomen.

Ondanks deze beperkingen zijn er ook sterke punten in dit onderzoek. De betrouwbaarheid van de meetinstrumenten voor delinquentie en identiteit in de vrije tijd bleken hoog te zijn. Voor ervaren groepsdruk bleek de betrouwbaarheid voldoende tot goed. Verder hebben de vragenlijsten verschillende antwoordcategorieën, waardoor de respondent mogelijk alert blijft.

Voorgaande studies hebben weinig aandacht besteed aan een specifieke context van identiteit. De huidige studie gaat in op identiteit in de vrije tijd. In dit onderzoek is geen samenhang gevonden voor deze specifieke context met delinquentie. Onderzoek naar andere contexten waarop de identiteit zich ontwikkeld zou wellicht een toegevoegde waarde kunnen zijn, zodat onderzocht kan worden of deze wel samenhang laten zien met delinquentie. Een andere aanbeveling voor toekomstig onderzoek is het meenemen van lagere opleidingsniveaus, omdat een lager IQ een risicofactor is voor delinquentie (Murray & Farrington, 2010). In dit onderzoek bleek weinig delinquent gedrag naar voren te komen. Wellicht dat het meenemen van lagere opleidingsniveaus zorgt voor meer spreiding in scores op de schaal van delinquentie.

Literatuur

- Adams, G. R., Ryan, J. H., Hoffman, J. J., Dobson, W. R., & Nielsen, E. C. (1984). Ego identity status, conformity behavior, and personality in late adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, *47*, 1091-1104. doi:10.1037//0022-3514.47.5.1091
- Akers, R. L. (2009). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Kalmijn, M. (2010). *Basisboek enquêteren*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baerveldt, C. (1992). Schools and the prevention of petty crime: Search for a missing link. *Journal of Quantitative Criminology*, *8*, 79-94. doi:0748-4518/92/0300-0079506.50
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New York, NY: General Learning Press.
- Barnes, G. M., Hoffman, J. H., Welte, J. W., Farrell, M. P., & Dintcheff, B. A. (2007). Adolescents' time use: effects on substance use, delinquency and sexual activity. *Journal of Youth Adolescence*, *36*, 697-710. doi:10.1007/s10964-006-9075-0
- Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter? *An International Journal of Theory and Research*, *3*, 131-142. doi:10.1207/S1532706XID030203
- Brown, B. B. (2004). Adolescents' relationships with peers. In R.M. Lerner, & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (2nd ed., pp. 363-394). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Cauffman, E., & Steinberg, L. (2000). Researching adolescents' judgment and culpability. In T. Grisso & R. G. Schwartz (Eds.), *Youth on trial: A developmental perspective on juvenile justice* (pp. 325-343). Chicago: The University of Chicago.
- Cohn, L. D. (1991). Sex differences in the course of personality development: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, *109*, 252-266. doi:10.1037/0033-2909.109.2.252

- Côté, J. E., & Schwartz, S. J. (2002). Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital and the individualization process. *Journal of Adolescence, 25*, 571–586. doi:10.1006/jado.2002.0511
- Cullingford, C., & Morrison, J. (1997). Peer Group Pressure Within and Outside School. *British Educational Research Journal, 23*, 61-80. doi:10.1080/0141192970230106
- Eliot, L. (2010). Closing opportunity gaps: The myth of pink and blue brains. *Educational Leadership, 68*, 32–36.
- Farrington, D. P. (2005). The integrated cognitive antisocial potential (ICAP) theory. In D. P. Farrington (Ed.), *Integrated developmental & life-course theories of offending* (pp. 73-92). New Brunswick, NJ: Transaction.
- Frick, P. J., & White, S. F. (2008). Research review: The importance of callous unemotional traits for developmental models of aggressive and antisocial behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49*, 359-375. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01862.x
- Fuemmeler, B. F., Taylor, L. A., Metz Jr., A. E. & Brown, R. T. (2002). Risk-taking and smoking tendency among primarily African American school children: moderating influences of peer susceptibility. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings, 9*, 323-330. doi:10.1023/A:1020743102967
- Galbavy, R. J. (2003). Peer influences, gender differences and prevention. *Journal of Prevention and Intervention in the Community, 25*, 65-78. doi:10.1300/J005v25n02_05
- Gardner, M., & Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: An experimental study. *Developmental Psychology, 41*, 625-635. doi:10.1037/0012-1649.41.4.625
- Gibson, C. L., Wright, J. P., & Tibbetts, S. G. (2000). An empirical assessment of the generality of the general theory of crime: The effects of low selfcontrol of social development. *Journal of Crime and Justice, 23*, 109-134. doi:10.1080/0735648X.2000.9721125

- Iman, M. T., & Boostani, D. (2012). A qualitative investigation of the intersection of leisure and identity among high school students: Application of grounded theory. *Quality and Quantity*, *46*, 483–499. doi:10.1007/s11135-010-9382-0
- Larson, R. W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, *55*, 81–92. doi:10.1037//0003-066X.55.170
- Luijpers, E. T. H. (2000). *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren*. Delft: Eburon.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyeres, W., & Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's Paradigm. *Journal of Youth and Adolescence*, *4*, 605- 618. doi:10.1007/s10964-005-8949-x
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, *3*, 551-558. doi:10.1037/h0023281
- Megens, K. C. I. M., & Weerman, F. M. (2010). Attitudes, delinquency and peers: The role of social norms in attitude-behaviour inconsistency. *European Journal of Criminology*, *7*, 299–316. doi:10.1177/1477370810365023
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, *100*, 674-701. doi:10.1037/0033-295X.100.4.674
- Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2001). Childhood predictors differentiate life-course persistent an adolescence-limited antisocial pathways among males and females. *Development and Psychopathology*, *13*, 355-375. doi:10.1017/S0954579401002097
- Munley, P. H. (1975). Erik Erikson's theory of psychosocial development and vocational behavior. *Journal of Counseling Psychology*, *22*, 314-319. doi:10.1016/0001-8791(77)90062-8

- Murray, J., & Farrington, D. P. (2010). Risk factors for conduct disorder and delinquency: Key findings from longitudinal studies. *The Canadian Journal of Psychiatry, 55*, 633-642.
- Muuss, R. E. (2006). *Theories of adolescence*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Nakamura, J., & Csikszentmihalyi, M. (2002). The concept of flow. In: Snyder, C. R., & Lopez, S. H. (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 89-105). New York, NY: Oxford University Press.
- Palen, L-A., & Coatsworth, J. D. (2007). Activity-based identity experiences and their relations to problem behavior and psychological well-being in adolescence. *Journal of Adolescence, 30*, 721-737. doi:10.1016/j.adolescence.2006.11.003
- Passmore, A. E., & French, D. (2001). The development and administration of a measure to assess adolescents' leisure participation. *Adolescence, 36*, 67-75.
- Pozzoli, T. & Gini, G. (2010). Active defending and passive bystanding behaviour in bullying: The role of personal characteristics and perceived peer pressure. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 815-827. doi:10.1007/s10802-010-9399-9
- Rimal, R. N. (2008). Modeling the relationship between descriptive norms and behaviors: A test and extension of the theory of normative social behavior (TNSB). *Health Communication, 23*, 103-116. doi:10.1080/10410230801967791
- Santor, D. A., Messervey, D., & Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in adolescent boys and girls: Predicting school performance, sexual attitudes, and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence, 29*, 163-182. doi:10.1023/A:1005152515264
- Sharp, E. H., Coatworth, J. D., Darling, N., Cumsille, P., & Ranieri, S. (2007). Gender differences in the self-defining activities and identity experiences of adolescents and emerging adults. *Journal of Adolescence, 30*, 251-269. doi:10.1016/j.adolescence.2006.02.006

- Sim, T. N., & Koh, S. F. (2003). A domain conceptualization of adolescent susceptibility to peer pressure. *Journal of Research on Adolescence, 13*, 57–80.
doi:10.1111/1532-7795.1301002
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M., & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence, 13*, 151-164. doi:10.1016/j.adolescence.2007.08.007
- Steinberg, L. (2004). Risk-taking in adolescence: What changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences, 1021*, 51–58. doi:10.1196/annals.1308.005
- Steinberg, L., & Monahan, C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology, 43*, 1531-1543. doi:10.1037/0012-1649.43.6.1531
- Sullivan, C. J. (2006). Early adolescent delinquency assessing the role of childhood problems, family environment, and peer pressure. *Youth Violence and Juvenile Justice, 4*, 291-313. doi:10.1177/1541204006292656
- Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009). The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: Will the teenager ever be able to resist? *Journal of Adolescence, 32*, 1009-1021.
doi:10.1016/j.adolescence.2008.08.010
- Van der Laan, A. M., & Blom, M. (2011). *Ontwikkelingen in zelfgerapporteerde daders, door de politie aangehouden verdachten en strafrechtelijke daders op basis van de Monitor Jeugdcriminaliteit 2010*. Nederland: WODC.
- Van Hoof, A. (1999). The identity status field re-reviewed: An update of unresolved and neglected issues with a view on some alternative approaches. *Developmental Review, 19*, 497-556. doi:10.1006/drev.1999.0484
- Van Hoof, A., & Raaijmakers, Q. A. W. (2002). The spatial integration of adolescent identity: Its relation to age, education, and subjective well-being. *Scandinavian Journal of Psychology, 43*, 2001-2212. doi:10.1111/1467-9450.00288

Weerman, F. M., & Hoeve, M. (2012) Peers and delinquency among girls and boys: Are sex differences in delinquency explained by peer factors? *European Journal of Criminology*, 9, 228-244. doi:10.1177/1477370811435736

Worthen, M. G. F. (2012). Gender differences in delinquency in early, middle, and late adolescence: An exploration of parent and friend relationships. *Deviant Behavior*, 33, 282-307. doi:10.1080/01639625.2011.573421